

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת משפטים, תשפ"ב

התוכן:

1. באיסור להלוות ללא עדים (ליל שבת קודש "משפטים") – עמוד 2.

2. עניני "חריף" ב"בשר וחלב" (שב"ק "משפטים") – עמוד 7.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ליל ש"ק פ' משפטים תשפ"ב

אסור להלוות בלי עדים

שנינו בב"מ (ע"ה:): אמר רב יהודה אמר רב, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול" (פרש"י שעולה על רוחו של לוח לכפור), וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו (לכאורה קשה למה מותר לקלל המלוה מספק, דשמא האמת אתו, והלוה הוא הרשע שכופר בחינם, וע' בחפץ חיים ה"ל לשה"ר כלל ג' באר מים חיים סק"י שהסביר, דבזמן חז"ל כולם הלוח בעדים, וממילא כשהמלוה תובעו בלי עדים והלוה כופר, הדעת נוטה שהלוה צודק, וכיון שהדבר נוטה יותר לחובת המלוה, מותר לדונו לכף חובה וממילא אינה קללת חנם) שנאמר "תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק" (פרש"י כשתובעו וזה כופר הכל, מקללין אותו ואומרים שהוא דובר על צדיק עתק), וכן נפסק להלכה ברמב"ם (ה"ל מלוה ולוה פ"ב ה"ז) ובשו"ע (ח"מ סי' ע"א) אסור להלוות בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם, והסביר הסמ"ע (סק"ב), אע"ג דמסתמא הת"ח לא יכפרנו מדעתו, ולית ביה משום לפני"ע, מ"מ יש לחשוש שמחמת טרדת לימודו ישכחנו, וכן נקט הנתיבות (שם סק"א) להלכה.

האם יש איסור על הלוה ללוות בלי עדים

יש לציין דאמנם בשו"ת אבן שוהם (להג"ר משה פערעלמוטער זצ"ל דומ"ץ בלאדז - ח"מ סי' פ"ה ד"ה והנה זה נראה) כ' דמהגמי ומכל הפוסקים נראה ברור שאין שום איסור על הלוה אלא על המלוה, אבל בכסף הקדשים (ח"מ סי' ע"א) כ' דמסברא גם על הלוה מוטל חיוב זה, כדי שלא יבוא לידי מכשול, ומה שהזכירו את המלוה, היינו משום שעליו חובת השמירה יותר, וי"א שהאיסור הוא גם על הלוה משום שהמכשיל את חבירו לעבור בלפני"ע גם הוא עובר בלפני"ע (הגר"פ פעלא ח"ב עמוד נ"ג טור ב').

קושיית הלח"מ שאם מלוה בעדים יש לחוש שהלוה יטעון פרעתי

הלח"מ משנה (על הרמב"ם הני"ל) הקשה, דמרש"י משמע דחיישינן שהלוה יכפור כשיראה שאין למלוה עדים להכחישו, וא"כ אפילו אם ילוונו בעדים, ג"כ יש לחוש שיטעון פרעתי, דהרי המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, ות"י דאין כוונת רש"י לומר דחיישינן שיכפור במזיד, דאטו ברשיעי עסקינן, אלא דחיישינן שישכח שלוה, וגם ישבע על כך דהרי אינו נזכר (וכ"כ גם בנתיבות), אבל כשיש עדים, אפילו אם ישכח שלוה מ"מ יפרע ולא ישבע, וע' בתומים (סי' ע"א) שהוסיף דכל החשש הוא שמא ישכח, ויאמר איני יודע, וא"כ בשלמא אם הלווהו בלי עדים, יטעון איני יודע אם הליתני ופטור, משא"כ אם מלווהו בעדים, אם יטעון איני יודע אם פרעתיך יהיה חייב לשלם.

שיטת הריטב"א דהאיסור להלוות בלא עדים אינו אלא מידת חסידות

האחרונים תמהו על מנהג העולם שאינם מקפידים להלוות דווקא בעדים, וכ' בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' קל"ו ד"ה והנה) דהוא נפלא שכל ישראל יעברו על דין מפורש בש"ס ופוסקים בלי חולק, והביא ריטב"א במגילה (כ"ח. ד"ה תיתי לי) שכתב, דהאיסור הוא רק ממידת חסידות, וכמו"כ הסביר את הסוגי" בסנהדרין (סג:): דאסור לעשות שותפות עם גוי שמא הגוי יתחייב לו שבועה, והתורה אמרה "לא ישמע על פיך", והסביר שם דאינו אלא מדת חסידות.

הדברי מלכיאל הביא ראיי' לשיטת הריטב"א, מהא דשנינו בב"מ (ע"ה): אמרו ליה רבנן לרב אשי, קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן, שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא, לישדר לן מר עשרה זוזי דאיתרמי לי קטינא דארעא למזבן, שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא, שלח ליה אפילו אנא נמי, שלח ליה כל שכן מר דטריד בגירסיה, משתלי, וגורם קללה לעצמו. ולכאורה תמוה טובא, האיך חשב רב אשי שרבינא יעבור על איסור גמור דרבנן, וכי מה בין זה לשאר איסורים דרבנן, כגון בשר עוף בחלב, או טלטול בכרמלית בשבת, ולכן הוכרח הריטב"א להסביר, שאמרו לרב אשי שרבינא מקפיד על מידת חסידות, וסיים הדברי מלכיאל דברור הוא דזהו סמך למנהג ישראל.

לימוד זכות של התוי"ט דאפשר לא קיי"ל כרב שיש בזה איסור לפני"ע

התוי"ט בפירושו פלפולא חריפתא על הרא"ש שם (סו"פ איזהו נשך אות ק'), יישב מנהג העולם ע"פ דיוק נפלא בגמ', דהרי רב הסביר שאסור להלוות בלי עדים משום לפני"ע, ואילו ריש לקיש הסביר משום שגורם קללה לעצמו, ומלשון הגמרא מוכח דר"ל לא ס"ל כרב שיש איסור לפני"ע בדבר, מדלא אמר אף גורם קללה לעצמו, והסיבה למה ס"ל שאין שם איסור של לפני"ע, הוא משום דהגדר של עור הוא דווקא כשהוא עור בשעה שמניחין את המכשול לפניו כפשטיה דקרא, ולכן ס"ל לר"ל כיון שבשעת ההלואה אינו מכשילו, אין בזה משום לפני"ע, ולכן רבינא שלא רצה להלוות לרב אשי בלא עדים, שלח ליה דגורם קללה לעצמו, ולא שלח לו שיש בזה איסור של לפני"ע, ומזה יש להוכיח דהכי הלכתא, דהא רבינא בתראה הוא, ונ"מ טובא דאם אין איסור בדבר, אם המלוה לא איכפ"ל לגרום קללה לעצמו שרי ליה למיעבד הכי, ואפשר ע"ז סמכו העולם שאין מדקדקין בדבר.

אבל הפלפולא חריפתא סיים, כיון שהרי"ף והרא"ש השמיטו כל המעשה של רב אשי ורבינא, מסתבר לומר דס"ל כרב דשפיר יש בזה משום לפני"ע, והא דלא העתיקו מה שאמר ר"ל שגורם קללה לעצמו (ועי' בשו"ת פרי יצחק ח"א סי' מ"ח ד"ה תשובה, שגם עמד על תמיה זו), צ"ל דר"ל בא להוסיף על דברי רב ולא לחלוק עליו, ולכן לא הוצרכו להעתיקו, ומה שרבינא לא הזכיר הלאו דלפני"ע, צ"ל שלא רצה לקרות על רב אשי קרא דלפני עור. להלכה הרמב"ם והשו"ע העתיקו טעמו של רב משום לפני"ע, וגם טעמו של ר"ל שגורם קללה לעצמו (אבל עי' בטור בחו"מ סי' ע' שלא העתיק שום טעם, אלא פסק סתם דאסור להלוות בלא עדים, ובהסבר הדבר כ' בספר מנחת עני ח"א בענין לפני"ע, דהטור ס"ל שאינו עובר בלפני"ע כל זמן שלא בא המכשול, אבל איסור דרבנן איכא).

לימוד זכות של הפרי יצחק דהחשש הוא שמא יכפור כדי להשתמט מהמלוה ואין לחוש בזה"ז

בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' מ"ח ד"ה ולפ"ז) כ' דיש לבאר הטעם למה המלוה שלא בעדים עובר בלפני"ע, דאינו משום דחיישינן שיכפור במזיד, דעל זה ודאי לא חשידי, ועוד דאין אדם מעיז פניו בפני בעי"ח, אלא דחיישינן שמא לא יהיה לו ללוה מה לפרוע, ויכפור כדי לאשתמוטי מיני, וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה, ולכן המלוה שלא בעדים עובר משום לפני"ע דחיישינן שמא יכפור לאשתמוטי מיני. ולפ"ז אפשר י"ל, דרבינא ורב אשי לא ס"ל הא דרב, דבזמננו יש איסור משום לפני"ע, דהרי הם היו סוף האמוראים אחרי שתיקנו שבועת היסת על כופר הכל בדורו של רב נחמן, וא"כ כשמלוה בלא עדים אינו עובר משום לפני"ע, דאין לחוש שיכפור לאשתמוטי מיני כשלא יהי' לו במה לפרוע, כיון שבלא"ה יצטרך לישבע שבועת היסת (כעין זה ת"י בשו"ת ערוגת הבושם יו"ד סוסי' רל"ה ד"ה והנה).

אבל סיים שם דלדינא חלילה לזוז מפסק השו"ע שאסור להלוות בלי עדים, דעובר משום לפני"ע, דזהו דעת כל הראשונים, הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ואפילו אם נאמר שאין לפני"ע, מ"מ המלוה שלא בעדים גורם קללה לעצמו, והנזהר בזה תבוא עליו ברכת טוב עכתו"ד. ונראה דבלא"ה יש להעיר על

הלימוד זכות הנ"ל, דהרי בשו"ע נפסק דכופר הכל חייב שבועת היסת, ובכל זאת גם פסק דהלוח בלא עדים עובר בלפני"ע.

לימוד זכות של הערך ש"י דהאיסור הוא רק במי שמלוה באופן קבוע

הערך ש"י (חוי"מ סי' ע"ג) רוצה ללמד זכות ע"פ לשון הגמ' (סו"פ איזהו נשך), דשנינו התם, אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול". וצריך להבין אריכות הדברים, דהול"ל "המלוה בלא עדים" ולמה אמר רב "מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים", דבודאי אין אדם מלוה אא"כ יש לו מעות. ולכן הסביר דיש חזקה שאין אדם מעיז פניו בפני בעי"ח, ולא שכיח כ"כ שיכפור, ומה"ט מי שכופר הכל פטור מה"ת משבועה, ורק מי שיש לו מעות מיוחדות להלוותן, ורגיל להלוותן, לא ימלט דבין הרבה פעמים שמלוה, בודאי יזדמן לו לוח שיכפור, אבל מי שאין לו מעות מיוחדות, והוא רק מלוה באקראי בעלמא, לא חשו שהלוח יכפור בו. ולכן דייק רב לומר "מי שיש לו מעות ומלוה אותן", דרק במי שיש לו מעות מיוחדות להלוותן, אצלו יש לחוש שמא הלוח יכפור, ולכן רק אצלו נאמר האי דינא שאם מלוה בלא עדים עובר על לפני"ע ודפח"ח. אבל הערך ש"י בעצמו העיר דהטור ושו"ע שינו מלשון הגמ', והשמיטו האי תוספת שאמר רב "מי שיש לו מעות".

שיטת השבט הלוי דאין להלוות בלי עדים כפשטות השו"ע

וע' בערוה"ש (חוי"מ סי' ע"א) שכתב, דמה שאין נזהרין בזה"ז הוא משום דמכירין זה את זה ונאמנין זה לזה, ויודע המלוה שהלוח לא ישכח ולא יכפור לו. אבל בשו"ת שבט הלוי (חיי"ס רס"ח סק"א) הקשה על הערוה"ש, וכתב דקשה מאד להקל נגד פשטות הגמ' ומה שנפסק ברמב"ם ורי"ף ורא"ש וטור ושו"ע, וכבר העיר כן בשו"ת פרי יצחק הנ"ל.

המלוה בעדים בלי שטר

בשו"ת מהרשד"ם (חוי"מ סי' כ"ג) כ' חידוש, דאע"פ דליכא איסורא כשמלוה בעדים, מ"מ פשיעה מיהא איכא, והביא ראיי מהא דשנינו בסוגי' הנ"ל (ב"מ ע"ה): דרבינא אמר לרב אשי "ניתי מר סהדי ונכתב כתבא", וכיון שביקש גם עדים וגם שטר, מוכח דלא נתפייס בעדים לבד.

אבל הרמב"ם (הל' מלוה ולוה פ"ב ה"ז) לא ס"ל הכי, ואדרבה כ' דאע"פ שאינו עובר איסור אם מלוה בעדים, מ"מ המלוה בשטר הרי זה משובח יותר, והסביר הב"י (חוי"מ סי' ע"ג ד"ה ומ"ש) דע"ז יזכור כמה לוח ממנו ולא יבואו לידי מחלוקת. וע' בשו"ע הרב (הל' הלואה סי"ו) שכתב שהמלוה בעדים בלי שטר, אפשר שלא יהיו העדים במדינה כשיתבעהו, וכפור בו. יש לציין שנפסק בהל' חוה"מ (סי' תקמ"ה סי"ו) שאין לכתוב שטר הלואה בחוה"מ אם המלוה מאמינו, ואע"פ שהרמב"ם הנ"ל כ' שהמלוה בשטר הרי זה משובח, הסביר השפ"א במקור האי דינא במו"ק (י"ח:), דמשום האיסור לכתוב בחוה"מ, לא יהדר לכתוב שטר.

האם מותר להלוות לכתחילה כשהלוח נותן לו שטר בכתב ידו

יש להסתפק אם מותר לכתחילה להלוות בשטר שהוא כת"י של הלוח בלי עדים, ואת"ל שמותר, האם יש עדיפות להלוות בעדים או בשטר בכתב ידו של הלוח.

כ' בשו"ע (חוי"מ סי' ס"ט סי"ב) שאם יש שטר בכת"י בלי עדים, נאמן הלוח לטעון פרעתי, ואין המלוה יכול לומר "שטרך בידי מאי בעי", משום שהלוח אינו חושש להשאיר שטר כזה בידו כיון שאינו שטר גמור, דאינו יכול לגבות בו מהלקוחות ומהיורשים. אמנם גם כשמלוה בעדים בלי שטר יכול הלוח לטעון

פרעתי, ואם לא חיישינן להכי במלוה בעדים, א"כ אין לחוש גם במלוה בשטר בכת"י (אמנם התומים שם שק"י כתב שחתימת הכתבים הנוהגים בזמנינו, נהגו כל בתי דינים בישראל לפסוק דאינו נאמן לומר פרעתי, ורוב לומדים נתנו טעם משום דינא דמלכותא דינא, ובאמת אין זה טעם, כי דינא דמלכותא אין לבד על חילוף כתב ע"ש).

והנה באהבת חסד (ח"א פ"א ס"ח) כ' וז"ל ילוהו לפני עדים או שיתן לו שטר חוב, או עכ"פ כתיבת ידו עכ"ל. הרי מוכח דס"ל דשטר בעדים עדיף על כת"י, והלואה בעדים עדיף מכת"י.

האם מותר להלוות בפני עד אחד

הפוסקים דנו אם חייבים להלוות דווקא בפני שני עדים, או דסגי בפני ע"א, בפרט אם סיבת האיסור להלוות בלי עדים היא שמא ישכח, דאם יש ע"א לא יכפור. באהל גרשון (סי' ח') דן באריכות בשאלה זו, ומסיק שהמנהג הוא להלוות בעד אחד כדעת התומים והחות יאיר (ואולי גם רע"א). הבן יהוידע בסוגי' בב"מ (ע"ה): ג"כ הוכיח דסגי בע"א, והביא ראיי' דמשו"ה לא שלח רבינא לרב אשי כש"כ מר דמישתלי, ואעבור בלפני"ע, דהשליח דשדר ליה רב אשי הו"ל עד אחד.

האם המלוה עובר בלפני"ע כשמוחל ללוה בלבו

אבל עדיין יש לדון אם המלוה בלי עדים ובלי שטר יכול לחשוב בלבו, שאם הלוה לא ישלם לו ימחול לו החוב, דבכה"ג אין המלוה עובר בלפני עור כשמלוהו בלא עדים. בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' ס"ה סק"ו) ובשו"ת שרידי אש (ח"א סוסי' נ"ח הנדמ"ח בשנת תשס"ג) כ' דגם בכה"ג עובר המלוה על לפני"ע, דהרי שנינו בנזיר (כ"ג:) ובקידושין (פ"א:) דאם נתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, צריך מחילה וכפרה, וא"כ כשהלוה בלא עדים והלוה כפר את החוב, אע"פ שהמלוה מחל לו, אבל הלוה אינו יודע שהחוב נמחל לו, דזה פשוט שהמלוה לא יגלה להלוה שמחל לו את חובו (אמנם יש לדון טובא במאי דפשיטא להו בזה), וא"כ נהי שהלוה לא עשה מעשה עבירה, אבל עבר עבירה במחשבה, ודייקו דכן מרומז ברש"י בסוגי' שם שכתב וז"ל שעולה על רוחו של לוח לכפור עכ"ל, ולא כ' בקיצור שהלוה יכפור, וצ"ל דמיירי באופן שהלוה בלא עדים, וגמר המלוה בדעתו שאם הלוה יכפור החוב, ימחול לו החוב, וע"ז פרש"י דאע"פ שבאופן כזה אין כאן מעשה עבירה, מ"מ כיון שעולה על רוחו לכפור, ממילא עדיין שייך ביה לפני"ע שמכשילו במחשבת עבירה דצריכה כפרה.

נותן "צדקה" לרמאי ומוחלו בלבו

כעין זה פסק מרן הגרשז"א זצ"ל (הובא בספר צדקה ומשפט על הלי' צדקה פ"ב הערה נ"ז) דהנותן צדקה למי שפושט יד ויודע שהוא רמאי, אע"פ שגמר בלבו לתת לו לשם מתנה, מ"מ הוא מכשילו, כמו שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, שצריך מחילה וכפרה, ומוכח מתוס' בקידושין (ל"ב. ד"ה דמחיל) דגם באופן זה עובר משום לפני"ע לא תתן מכשול, ועי' מה שהעיר ע"ז בצדקה ומשפט שם, וע"ע בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' מ"ח וח"ב סי' מ"ט) ובמעדני יו"ט (ח"א סי' ט').

מחילת המלוה והלוה כופר בשוגג

אבל לכאורה יש לחלק בנד"ד, דבשלמא אי חיישינן שיכפור במזיד, א"כ מחילתו לא יציל הלוה מעבירה במחשבה של נתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אבל אם החשש אינו כן כמו שהבינו האחרונים, דאטו ברשיעי עסקינן, ומסתמא לא הי' מלוה לרשע כזה, אלא שהחשש הוא שמא הלוה ישכח שלוה ממנו, א"כ אם המלוה מחל לו את החוב, אין הלוה עובר על עבירה זו של נתכוון לאכול וכו', כיון שהוא רק שוגג.

אבל ראיתי בשו"ת מי יהודה (הג"ר אברהם ליטש רוזנבוים זצ"ל ח"א סוסי' קנ"ד) שכתב תשובה ארוכה לבעל הפרי יצחק הנ"ל, וכ' דאפשר בדוחק ליישב המנהג, מאחר והנוהגים להלוות בלא עדים המה

סוחרים המלווים זל"ז, וא"א להם לעשות זה בעדים, משום שאין רצון הסוחרים שידעו אחרים מההלואה, והוי כמו א"א בענין אחר, א"כ הסוחרים העושים כן מסתמא אפקורי מפקרי להמעות שלא יעשו איסור, ואם אח"כ משלמין להם המה זוכים מן ההפקר, והסוחרים שאין דעתם לכך פשיטא שעושים איסור. וכמו"כ אלו שאינם סוחרים, או שאינם צריכים לכך, אין להם שום היתר להלוות בלי עדים, ועוברים על לפני"ע כפשטא דלישנא דשו"ע. הרי מבואר דס"ל דאפילו אם מחילה מהני, אבל זה רק מחילה גמורה בגדר הפקר בהתחלת ההלואה, ולא במחילה על תנאי שאם לא יפרע לו שימחול לו וצ"ע, וע"ע בשו"ת שלמת חיים (סי' תשמ"ו, ובנדמ"ח חו"מ סי' י"ח) שהשואל ג"כ ר"ל כן, וכן מבואר מהתשובה של הגר"י זוננפלד זצ"ל שם (סי' תשמ"ז) שפסק דאשרי האיש שמקיים דברי חכמים ככתבם, ומ"מ במקום הכרח (פי' כגון שמלוה לאדם חשוב, ואם יבקש ממנו שטר על איזה פרוטות יחשב לו לבושה קצת), יחשוב בדעתו בשעת ההלואה שהוא לא יתבע פרעון החוב כלל מאחר ואין לו שטר ואין לו עדים, ולכן אם ישכחו מלהחזיר לו הרי הוא מתנה מעכשיו, ואם לא ישכחו, הרי הוא בתורת הלואה מעכשיו ע"ש.

האם יש מצוה להלוות כשאין לו אפשרות להלוות בהיתר בעדים או בשטר או במשכון

כ' הפוסקים (הגר"פ פערלא ח"ב עמוד נ"ג טור ג', ושו"ת שלמת חיים סי' תשמ"ח – ובנדמ"ח חו"מ סי' י"ח – כ') דאם אין לו אפשרות להלוות בהיתר, בעדים או בשטר, או בכת"י, או במשכון וכו', פטור מלהלוות לו דאינו רוצה לעשות איסור, והרי כתיב "אם כסף תלוה את עמי" – פי' שיהיה עם עמי, שיהיו עדים אצלו. כעין זה מבואר במ"ב (סי' קס"ט סק"א) בשם הפמ"ג (שם א"א סק"ט), דאין ליתן אוכל לעני בתורת צדקה אם יודע בודאי שלא יברך.

עצה שיוכל להלוות בהיתר בלי עדים

אם המלוה יאמר ללוה שאמנם הוא מלווהו, אבל אם לא תרצה להחזיר לי, בין ברצונך ובין מתוך שכחה, הריני מוחל לך, ולא אתבע ממך פרעון מה שהלוייתי לך, מותר לכתחילה להלוות לו באופן כזה בלי שטר ובלי עדים, דאין בזה אפילו מכשול של נתכוון לאכול בשר חזיר וכו', כיון שהלוה יודע שהמלוה מחל לו אם לא יפרענו, וכעין זה כ' הפלא יועץ בהלוואת סכס קטן (ערך הלואה).

לימוד זכות על המלוה סכום קטן בלי עדים

י"א דאפשר להקל להלוות סכום קטן בלי עדים, משום דלפרש"י החשש הוא שמא יעלה על רוחו לכפור, וא"כ אינו מסתבר לומר שיכשל לכפור בסכום קטן שהריוח הוא מועט, וגם לפי החשש שמא ישכח ויכפור, אין לחוש שיכפור בסכום קטן כיון שיאמין למלוה, ומעידים שמרנן החזו"א והקה"י זצ"ל נהגו להקל בסכומים קטנים (ארחות רבינו ח"ג עמוד צ"ד).

סיכום לדינא

תבנא לדינא בודאי אין לזוז מפסק השו"ע, וכשמלוה מעות ללוה יקפיד להלוותם בעדים (וי"א אפילו בעד אחד) או בשטר, ואפילו בכתב ידו (שו"ת סי' ע"י סק"ב, ואע"ג שהביא שהמהרש"ם מחמיר בזה, אבל באהבת חסד פי"א סי"ח פסק דיש להקל בזה, וכן נהגו מרנן החזו"א זצ"ל והקה"י זצ"ל – ארחות רבינו ח"ג עמוד צ"ד), וכן בחתימת הלוח על שטר שנכתב בכתב ידו של המלוה (מרן הגריש"א זצ"ל - פסקי הגר"י חו"מ עמוד תט"ו), או במשכון.

אם המלוה יאמר ללוה שאמנם הוא מלווהו, אבל אם לא תרצה להחזיר לי, בין ברצונך ובין מתוך שכחה, הריני מוחל לך, ולא אתבע ממך פרעון מה שהלוייתי לך, מותר לכתחילה להלוות לו באופן כזה בלי שטר ובלי עדים.

אם הוא סכום פעוט והוא מוכן למחול החוב, יאמר כן (עי' ספר דרכי חושן ח"א עמוד קמ"ו מחלוקת הפוסקים לגבי מחילה בלב) לפני ההלוואה, ואז הלואה לא יעבור אם ישכח לפרועו, והוא אינו עובר על לפני"ע אפילו אם מלוה לו בלא עדים או שטר, ובתנאי שמשער שהלואה אינו חשוד לכפור החוב במזיד.

אם סכום ההלוואה היא בגודל שאינו מוכן למחול לו אם לא יפרענו, ואין לו שטר או עדים, פטור מלהלוות לו משום האיסור להלוות בלי עדים.

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' יתרו תשפ"ב

עניני דבר חריף בבשר בחלב

כ' בתוה"ק ג' פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", במשפטים (כ"ג י"ט) ובכי תשא (ל"ד כ"ו) ובראה (י"ד כ"א), וידוע מה שדרשו חז"ל בחולין (קט"ו:) אחד לאיסור בישול ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה, ובבעל הטורים בפי' ראה כ' דהגימטריא של "לא תבשל" הוא "איסור בישול ואכילה והנאה".

יש הלכות של זהירות מבב"ח כגון זמן המתנה ביניהם, ובבישול בטעות בסיר של המין השני כשהוא ב"י או שאינו ב"י, ובבישול פרווה בסיר של מין אחד כשכוונתו לאכלו עם המין השני. אבל יש עוד סוג שאלות שחוזרות על עצמן, והן הסוגי' של דבר חריף בהל' בב"ח. מעשה שהיה במי ששאל משכנו סיר גדול פרווה של עשר ליטר, כדי לבשל מרק פרווה עבור סעודה משפחתית שעורכים אצלם בבית במוצש"ק. בהכנת המרק בערב ש"ק, חתכו בצלים, ובטעות השתמשו בסכין חלבי, וטגנו אותם בסיר הזה, ואחרי שכבר בשלו את המרק, צלצל השכן להודיע שפתאום נזכר שלפני כשנתיים בשלו מרק בשרי פעם אחת בסיר הזה. מאחר והשואל יודע שדבר חריף בולע טעם גם מכלי שאינו בן יומו, לכן הסתפק האם מותר להשתמש במרק הזה כיון שהבצל בלע טעם חלב מהסכין, והסיר שטגנו בו את הבצל היה בו בליעות ממרק בשרי.

הקדמה

בחולין (ק"א:) מבואר דאם חתכו צנון בסכין בשרי, אסור לאוכלו בחלב, משום שדבר חריף אפילו כשהוא צנון, בולע טעם גם בלי בישול ע"י דוחקא דסכינא. נחלקו הראשונים מה נכלל בגדר של דבר חריף. בשיטת השו"ע (סי' צ"ו ס"א) יש שכתבו דחוששים שכל דבר חריף בכלל, אבל בשעה"ד או במקום הפסד יש להקל דרק חילתית נחשב כדבר חריף (עי' כה"ח סי' צ"ו סק"א), אבל הרמ"א ס"ל דכל דבר חריף שנחתך בסכין בשרי אפילו אם אב"י, אסור לאכלו יחד עם חלב.

מה נחשב כדבר חריף

למעשה קיייל שהמאכלים הנחשבים כדבר חריף הם: שום, בצל, צנון, חזרת, פלפל חריף, לימון, דג מלוח ביותר, זנגביל, ומלח. המהרש"ם בדע"ת (סי' צ"ו ס"ב) הביא שמלפפונים או זיתים כבושים במלח או בחומץ, אם הם חריפים או מלוחים מאד, דינם ג"כ כדבר חריף.

החשש בדבר חריף קר הוא דווקא ע"י דוחקא דסכינא, ולכן אם בצל קר נפל לתוך כיור טרף קר אינו נאסר, כיון שהבליעות אינם עוברים בלי דוחקא דסכינא.

מאבד דין דבר חריף כשהוא מבושל

אם הדבר חריף אינו חי אלא מבושל, או מטוגן, הוא מאבד את חריפותו (עי' פתי"ש סי' צ"ו סק"ד, ופמ"ג סי' ק"ח שפ"ד סק"ט), ולכן אם חתכו בצל מבושל קר בסכין בשרי, אינו בולע מהסכין כלל, ומ"מ אם חריפותו מורגש גם לאחר בישולו כגון בפלפל חריף, קשה להקל בזה.

סכין שאינו בן יומו

בשו"ע (סי' צ"ו ס"א) הביא שתי דעות בענין דוחקא דסכינא, דלדעה ראשונה אסור לאכול עם חלב, דווקא אם חתך את הדבר החריף בסכין בשרי ב"י, או אפילו אב"י שאינו מקונח, ולדעה שניה אפילו אם הסכין אב"י ומקונח, ג"כ אסור לאכול עם חלב משום שהמאכל החריף משביח הטעם הפגום שאב"י ונותן טעם לשבח במאכל החריף.

הפליתי (סי' צ"ו סק"ה) והפמ"ג (סי' צ"ו משב"ז סק"י) כ' דהמחבר ס"ל דיש להחמיר כדעה שניה דווקא אם הדבר חריף נחתך או נתבשל בכלי של איסור, אבל אם נחתך או נתבשל בכלי בשרי או חלבי, אין איסור לאכול עם המין שכנגדו, אא"כ השתמשו בכלי ב"י כדעה ראשונה (וכן מדויק בשו"ע שם סי' שכתב מפורש לגבי בשרי וחלבי, צריך להחמיר בכלי ב"י ולא הזכיר הדעה השניה). אבל הכה"ח (סי' צ"ו סק"י וסק"יא וסק"ז) נקט בשיטת המחבר שמחמיר גם באב"י אם אין שם הפסד מרובה או שעת הדחק.

מאידך גיסא הרמ"א (שם סי' ג) כ' מפורש דאם דבר חריף נחתך בסכין בשרי שאב"י אסור לאכול עם חלב, וכן פסק הש"ך (שם סק"ו), וכתב שכן דעת כל האחרונים, וכן נוהגים.

מהו הגדר של סכין חלבי

מעשים בכל יום שהסכו"ם הוא בחזקת חלבי או בשרי, ואמנם בודאי ראוי וחיובים לנהוג כן, שלא ישתמש בסכו"ם חלבי לבשרי או להיפך, אבל מעיקר הדין אינו נעשה חלבי או בשרי אא"כ בלע ממאכל שחומו יס"ב שהיה בכלי ראשון.

כ' הערוה"ש (סי' צ"ד סל"ה) וז"ל ודע דסכין חולבת במדינתנו, כשבא שאלה לפני החכם, יחקור כמה הסכין חולבת, דעל פי רוב אין משתמשין בסכין של חלב ברותח כלל, ורק חותכין גבינה וחמאה, ואין בו דין סכין חולבת כלל, ולכן צריך החכם לחקור בזה כדי שלא להפסיד ממון ישראל חנם, דהשואלים אינם בקיאים בזה כידוע לנו עכ"ל.

כשחתך בצל בסכין בשרי ובשלו בתבשיל חלבי, כנגד מה צריך לשער ששים

אם חתך בצל בסכין בשרי, ובשלו בתבשיל חלבי, כ' בשו"ע (סי' צ"ו ס"א) דצריך ששים בתבשיל, ונחלקו הש"ך (סק"ח) והט"ז (סק"ד) כנגד מה משערים הששים. הש"ך ס"ל שאם זוכרים עד היכן השתמש בסכין, סגי בששים נגד החלק של הסכין שנגע בבצל, ואם אינו זוכר, צריך ששים נגד כל הלהב של הסכין חוץ מהידית. אבל הט"ז כ' דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, ולכן תמיד צריך ששים נגד הלהב של הסכין. בכל אופן א"צ ששים נגד כל הבצל, והסביר הט"ז (סק"ה) דלא דמי לבב"ח שנעשה חני"ן, דהכא כשנתערב הבצל עדיין הי' היתר.

שיעור התפשטות הטעם מהסכין לתוך הדבר החריף

נחלקו הראשונים בשיעור התפשטות הטעם של הסכין בתוך המאכל החריף. להלכה כ' השו"ע (סי' צ"ו ס"א) שאם חתך דבר חריף בסכין של בשר ב"י, או שאינו ב"י ואינו מקונח, אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום שהוא כעובי רוחב אצבע (עי' שו"ע סי' ק"ה ס"ד), ולפי החזו"א זצ"ל

הוא בערך 2-5 ס"מ (ע"י חזו"א או"ח סי' ל"ט סק"ז). לפי המחבר אם יחתוך שיעור זה מהדבר חריף, מותר לאכול את השאר עם המין שכנגדו, וכ' בכה"ח (סי' צ"ו סק"ז) שכן הוא מנהג בני ספרד.

מאידך גיסא הרמ"א חושש לכתחילה לשיטת הראשונים שהטעם שנפלט מהסכין מתפשט בכל המאכל החריף, ולכן לכתחילה אסור לאכול עם המין שכנגדו, ולא מהני מה שיחתוך ממנו כדי נטילה.

בישול דבר חריף פרווה בכלי בשרי שאינו ב"י

כ' הרמ"א (סי' צ"ה ס"ב) אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אב"י, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם נתנו (ע"י דרכ"ת שם סק"ז דכן הוא הגירסא בדרכי משה) בחלב, אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא ששים נגד הבשר הבלוע בהם. הרי מבואר ברמ"א, שבדבר חריף אין היתר של נ"ט בר נ"ט, משום שהדבר חריף מוציא מהכלי עיקר הטעם הבלוע שם, ולכן נחשב כאילו עדיין נותן טעם ראשון לתוך המאכל החריף. עוד חידש, דאין היתר של נטל"פ משום שחריפות המאכל משביח הטעם הפגום, ושוב נעשה כשאר נותן טעם שאוסר.

בישל דבר חריף בסיר בשרי וערבבו בתבשיל חלבי

אם בישל או טיגן דבר חריף כגון בצלים בסיר בשרי, אפילו כשהוא אב"י, כיון שדבר חריף מוציא טעם גם מבליעות שאב"י, לשיטת הרמ"א (סי' צ"ה ס"ב) אם אח"כ השתמשו בבצלים במאכל חלבי אסור לאכול המאכל, משום שהבצלים בלעו טעם בשר, ואמנם בשו"ע (סי' צ"ו ס"א וס"ג) מבואר דאם הסיר הבשרי היה אב"י יש להקל בדיעבד, ונ"מ טובא לגבי בני ספרד, אבל הכה"ח (סי' צ"ו סק"ט) כ' דהשו"ע היקל רק בהפסד מרובה ושעת הדחק.

כמו"כ אם חתכו הבצלים עם סכין חלבי, אפילו אם הסכין היה אב"י, מבואר ברמ"א שם דאסור להשתמש בבצלים לצורך תבשיל בשרי.

חתכו בצלים בסכין בשרי ונתבשלו במרק פרווה בסיר חלבי בן יומו

אם חתך דבר חריף כגון בצל בסכין בשרי ב"י או אפילו אב"י, ואח"כ בישל הבצל בתבשיל פרווה בסיר חלבי ב"י ואין שם ששים, י"א שהמאכל לא נאסר וא"צ להגעיל את הסיר החלבי (חדרי דעה יו"ד סי' צ"ו, ושו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים סי' י"ד) משום ספק ספיקא, ראשית כל השו"ע ורמ"א נחלקו בנ"ט בר נ"ט, ועוד י"א דרק קורט של חילתית וצננו נחשבים כדבר חריף. אבל היד יהודה (סי' צ"ה פ"י הארוך סק"ז) פסק דאם הסיר החלבי היה ב"י, התבשיל והסיר נאסרו, ולמעשה המיקל לאכול התבשיל יש לו על מי לסמוך, ומ"מ נכון להגעיל את הסיר (ע"י בספר דבר חריף פ"י סי"ג).

חתך בצלים עם סכין חלבי שרוב שימושו בצונן וטגנס במחבת בשרית

א. באופן שרוב שימושו בצונן ומיעוט שימושו לחיתוך מאכל חלבי בכ"ר

סכין חלבי אב"י שרוב שימושו בצונן למריחת חמאה או גבינה, ומיעוט שימושו לחיתוך מאכל חלבי חס בכלי ראשון, כמה מגדולי הפוסקים צדדו, שאם חתך בצלים עם סכין זה וטגנס במחבת בשרית, אין התבשיל והכלים נאסרים - אפילו אם הכניס שם בשר אח"כ (בית מאיר סי' צ"ו ס"ג, ומשמרת שלום סי' צ"ו על שפ"ד סק"ב, ושו"ת מהרש"ם ח"א סי' ע', אמנם ע"י בדע"ת סי' צ"ו ס"א בסו"ד). מאידך גיסא בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' נ"ה ויו"ד סי' קס"ח) כ' שבדבר חריף לא אזלינן בתר רוב שימוש, ולמעשה קשה מאוד להקל בזה (ע"י בספר דבר חריף פ"ז הערה ל"ד).

ב. באופן שרוב שימושו בצונן ומיעוט שימושו לחיתוך דבר גוש בכלי שני

אם חתכו בצלים בסכין בשרי שמיעוט שימושו אינו בכלי ראשון אלא בחיתוך דבר גוש בכלי שני, והבצלים שנחתכו נתערבו בתבשיל חלבי, בודאי יש מקום גדול לצדד להקל, דהרי יש מקילים כשרוב תשמישו בצונן, ועוד די"א שהסכין אינו בשרי בכלל אם רק חתכו בו דבר גוש בכלי שני.

ג. חתך בצל בסכין שיש ספק אם השתמש בה למאכל חס

כמו"כ יש להקל במי שיש לו סכין בשרי שרוב תשמישו בצונן, והוא מסופק אם השתמש בו בכלל למאכל חם, דלכתחילה בודאי לא יחתוך בו דבר חריף כדי לאכלו עם חלב, אבל בדיעבד אם חתך בו בצלים והם נתערבו בתבשיל חלבי, בודאי יש צד גדול להקל בזה.

דין כלי שעבר עליו י"ב חודש

השע"ת בהלי' פסח (סי' תני"א סק"א) כ' בשם החכם צבי (סי' ע"ה), דיש להתיר התבשיל שנתבשל בפסח בקדירת חמץ נקי שעברו עליו י"ב חודש, וגם הח"א (כלל קכ"א סי"ד) היקל בדיעבד בכלי שנאסר ועבר עליו י"ב חודש, ששוב לא נאסר התבשיל שבישלו בו, משום שלאחר י"ב חודש כלה כל הלחלוחית שבו, והוא כעפרא בעלמא, ונפקע איסורו, והח"א לא הזכיר שיש חולקים עליו (וצע"ק משום שבחכמת אדם כלל נ"ה סי"ד הביא החכם צבי, וגם כ' שיש חולקים עליו), אבל בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' כ"ג) ובשו"ת רע"א (סי' מ"ג) ובשו"ת בית שלמה (או"ח סי' ס') חולקים על החכ"צ, ואכמ"ל בכל השיטות, אבל בודאי יש לצרף שיטת החכ"צ כסניף להקל.

סיכום לדינא

הרי מבואר דבנד"ד, יש לצרף כמה סניפים להקל: א. הסכין שהשתמשו בו הוא רק חלבי מדבר גוש ולא מכלי ראשון, ונחלקו הפוסקים אם צריך להחמיר בדבר גוש. ב. אינו בטוח שהשתמשו בסכין זה לחתוך הדבר גוש, משום שיש עוד הרבה סכינים במגירה החלבי שדומים לו. ג. רוב שימוש של הסכין הוא לצונן ולא לחם, ולכמה שיטות אזלינן בתר רוב שימוש. ד. שיעור התפשטות החלבי בסכין אינו יותר משיעור של הבליעות של הלהב, ומסתמא יש ששים בכל המרק כנגד הבליעות שבלהב של הסכין. ה. י"א שאם עבר י"ב חודש מזמן שהשתמשו בו יש להקל, ובפרט דהתם מיירי כשבלע איסור, ואילו בנד"ד, אם השתמשו בסכין זה לחתוך דבר גוש, היה להיתר, לחתוך פיצה או סנדוויץ עם גבינה צהובה. ו. י"א שרק חילתית נחשב כדבר חריף.

כמה פרטי דינים בענין דבר חריף

חתך בצלים בסכין בשרי שאב"י ובישלים בכלי פרווה או קצצם בבלנדר פרווה

יש להסתפק במי שחתך בצלים בסכין בשרי שאב"י, ובישלים בתבשיל פרווה שאין בו ששים נגד הבצל (עי' סי' צ"ד סי' שפ"י נגד כמה בשר בלוע בבצל), אי שרי לאכלם יחד עם מאכלי חלב. למעשה שאלה זו תלויה במחלוקת הפוסקים במי שחתך בצל בסכין בשרי ואח"כ דכו אותו במדוכה פרווה, אם המדוכה נהי' בשרי לאסור תבלינים שנדוכו בו לאכלם עם חלב, דשיטת האבן העוזר (סי' צ"ו סי"ג) וחוו"ד (שם ביאורים סק"ה) ורע"א (או"ח סי' תמ"ז סי"ח) דיש להקל כיון שטעם הבשר שנכנס במדוכה הוא נ"ט בר נ"ט דהתיירא, טעם ראשון לתוך הסכין וטעם שני לתוך המדוכה, ואע"ג דבדבר חריף לא נחשב כנ"ט בר נ"ט, היינו רק לענין הטעם שנמשך לתוך הדבר חריף שחריפותו מושך אליו עיקר הטעם, אבל הטעם שנפלט ממנו לתוך כלי או מאכל אחר לא נפלט יותר ממה שנפלט ממאכל שאינו חריף, אבל המ"א (סי' תנ"א סק"ב) כ' דיש להחמיר כיון שטעם הבשר מעורב עם המאכל החריף, וחריפות הבצל אינו נותן טעם הבשר להיות נקלש, ונשאר בחוזקו כטעם ראשון.

וני"מ טובא במי שחתך דבר חריף בסכין בשרי ואח"כ רסקו בבלנדר פרווה, דלפי המ"א הבלנדר נעשה בשרי, ואילו לפי החוו"ד ואהעו"ז ורע"א יש להקל.

להלכה פסקו החכמ"א (כלל מ"ט סי"ג) והמ"ב (סי' תנ"א סק"צ) לחומרא כמו המ"א, אבל החזו"א (או"ח סי' קי"ט סק"ט) מיקל כשיטת רוב הפוסקים, וכן נקטו למעשה גדולי ההוראה (עי' בספר דבר חריף פ"ד הערה ג'), ומ"מ בודאי לכתחילה ראוי להחמיר כמו המ"ב, ואם הדבר אפשרי יש להגעיל המדוכה או סכיני הבלנדר.

בישל תבשיל חלבי בסיר בשרי שאב"י

כ' בשו"ע (סי' צ"ג סי"א) שאם בישל תבשיל חלבי בסיר בשרי שאב"י, מותר לאכול התבשיל כיון שטעם הבשר נותן טעם לפגם, והיינו אפילו אם בשלו בו דבר פרווה תוך המעלי"ע בין בישול הבשר לבישול התבשיל החלבי כמבואר בש"ך (סי' צ"ד סק"ב), והסביר (שם סק"ב) דמה שנפלט תוך המעלי"ע ע"י

בישול דבר פרווה, אין בו כח לאסור, כיון שהוא נ"ט בר נ"ט. עוד הוסיפו האחרונים דאפילו אם בישל בשר, ותוך מעלי"ע בישל שם דבר חריף, ואח"כ בישל שם חלב, אין מחשבין מעלי"ע מזמן בישול הדבר חריף אלא מזמן בישול הבשר, משום דהחריפות אינו עושה את הבלוע בקדירה לשבח (עי' ש"ך סי' קכ"ב סק"ב, והכמ"א כלל מ"ח סט"ז, וחוו"ד סי' ק"ג ביאורים סק"ט) משום שהוא טעם קלוש דהרי הוא נ"ט בר נ"ט.

בכל זאת כ' השו"ע (סי' צ"ג ס"א) צריך להגעיל הסיר כיון שיש לו בליעות של בשר ושל חלב (עי' בש"ך סק"ג), ואע"ג דעבר מעלי"ע מזמן בישול הבשר לזמן בישול החלב, וא"כ כל האיסור הוא רק מדרבנן, בכל זאת כיון שהוא איסור דרבנן שיש לו עיקר מה"ת חמיר טפי (עי' דרכ"ת שם סק"ז בשם שו"ת הרדב"ז).

המתנת שש שעות אחרי שאכל סלט שיש בו בצלים שנחתכו בסכין בשרי

כ' רע"א והבית מאיר (סי' פ"ט ש"ך סק"ט) דאם בישל דבר חריף בקערה של בשר, אין צריך להמתין שש שעות ומותר לאכול גבינה אחריו, וממילא לפ"ז ה"ה דאין צריך להמתין שש שעות אחרי שאכל דבר חריף שנחתך בסכין בשרי (ואין כאן המקום להאריך מהו הגדר של סכין בשרי לגבי בליעות), ואמנם הפמ"ג בהל' שבועות (סי' תצ"ד א"א סק"ו) כ' דצנן שנחתך בסכין חלבי אסור לאכלו תוך שש שעות אחרי אכילת בשר, כבר ת"י המהרש"ם בדעת תורה שם (סי' תצ"ד ס"ג ד"ה וע"ע) דהפמ"ג לא החמיר אלא בסתם סכין שאינו נקי ויש חשש של בעין, אבל כשידוע שהוא נקי, או בבית שרגילים לנקותו, י"ל דלא גרע מבישול בכלי ב"י דמותר וכמשי"כ בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורא תליתאה סי' קפ"ג) דאחרי שאכל בשר מותר לאכול תבשיל שנתבשל בכלי חלבי.

אבל בלא"ה יש לחלק טובא בין הנידון של הפמ"ג והנידון של רע"א, דרע"א מיירי שלא אכל "בשר" אלא דבר חריף עם בליעות של בשר, ולכן פסק דא"צ להמתין אחריו משום שלא נשאר בשר בין השיניים וגם אינו מושך טעם בשר, משא"כ הפמ"ג מיירי שאכל "בשר" ממש, ובכה"ג החמיר הפמ"ג שלא יאכל דבר חריף שיש בו טעם "חלבי", וע"ז יש לדון אם רע"א חולק, וע' בדרכ"ת (סי' פ"ט סקמ"ב ד"ה וע"י) שהביא הפוסקים המקילים בזה, וכן מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל שהיקל בזה (הובא בספר קיצור שו"ע על הלי' בב"ח סוף עמוד פ"ד).

אכל בשר ותוך שש שעות רוצה לאכול בצל שנחתך בסכין חלבי

כ' הפמ"ג בהל' שבועות (סי' תצ"ד א"א סק"ו) דאחרי אכילת בשר אסור לאכול בצל שנחתך בסכין חלבי, אבל ע' ביד יהודה (סי' פ"ט פיה"א סק"ה) שכתב דאם הסכין לא היה ב"י יש להקל, אע"ג דבדרך כלל דבר חריף נאסר גם ע"י סכין שאינו ב"י, ומרן בעל שבט הלוי שליט"א אמר דהמנהג להקל בזה אפילו כשהסכין הוא ב"י (הובא במבית לוי על הלי' בב"ח עמוד ל"ה). לפ"ז מי שחתך לימון בסכין חלבי, מותר לו לסוחטו לתוך תה שישתה תוך שש שעות מאכילת בשר.

חתך בצל בסכין בשרי ואח"כ חתכו בסכין חלבי

הפמ"ג בהל' פסח (סי' תמ"ז משב"ז סק"ג) נסתפק במי שחתך צנן בסכין בשרי, ושוב חתכו בסכין חלבי, דאמנם זה פשוט שהצנן אסור באכילה כיון שיש בו בליעות של בשר וגם של חלב, אבל דן שם אם הסכין החלבי נאסר, דאפשר הבליעה הבשרי שבצנן אינו יוצא בלי רוטב, או דילמא ע"י דוחקא דסכינא, מפליט הצנן הבליעה שבלוע בו גם בלי רוטב, ואמנם הפמ"ג שם נשאר בצ"ע לדינא, אבל בהמשך דבריו שם (א"א סק"ב) פסק דאין בליעה יוצאת מאוכל לכלי בלי רוטב, אפילו ע"י דוחקא דסכינא ודבר חריף.

אבל החכמת אדם (כלל מ"ט ס"ו) כ' דמחמת הספק צריך להגעיל הסכין החלבי, ומ"מ במקום הפסד כגון שהסכין יתקלקל אם יגעילו, יש להתיר הסכין ולסמוך על הפוסקים דאין בלוע יוצא מאוכל לכלי ע"י דוחקא (עי' בספר דבר חריף פרק ד' הערה י"ד בשם ערוגת הבושם יו"ד סי' ק"ה ס"ז ברמ"א, ויד יהודה סי' צ"ו בפיה"א סק"ט).

האם דוחקא דסכינא משפיע על הצלחת

כ' החכמ"א (כלל נ"ו ס"ב) בענין כלי נכרים וז"ל אסור להשתמש בדברים חריפים (עליהם), ונ"ל דאם חתך עליו הערינג ואוגרקס (מלפפון) חמוצים, אפילו בדיעבד אסור, דדוחקא דסכינא וחורפא דמליח

מפליט מן הכלי עכ"פ במקום החתך, ואף ששמעתי שמקילין בזה שאומרים דזה לא הוי דוחקא, לא ני"ל כלל.....עכ"ל, והמשיך שם (בסי"ג) וכי דאע"פ שלצורך שבת יש להקל להניח הערינג ואוגרקס על כלי כזה, אבל לחתוך על כלי כזה אפילו בדיעבד אסור.

ובאמת כשיטה זו מבואר בשו"ת טוב טעם ודעת (ח"ג סי' רט"ו) ודרכ"ת (סי' צ"א סק"ט), וני"מ בכל זה הוא שאם חתך מאכל חריף בסכין בשרי על צלחת חלבית, המאכל נאסר, ובשו"ת טוטו"ד החמיר עוד יותר בזה ואסר גם הסכין והצלחת.

חיתוך דבר חריף בסכין בשרי על צלחת חלבי שאב"י

ולכן פסק מרן הגריש"א זצ"ל (הובא בספר דבר חריף פ"א סי"ב) דלכתחילה ראוי להקפיד שכשחותך מאכל חריף בסכין בשרי, אפילו אם הסכין אב"י, שלא יחתכנו על צלחת חלבית אפילו אב"י, ומ"מ בדיעבד אפילו אם שניהם היו ב"י, אין לאסור המאכל או הכלים, דהא דחיישינן לשיטת החכמ"א, הוא רק לכתחילה.

חתך דבר חריף בסכין פרווה על צלחת חלבית

ומ"מ בדיעבד אם דבר חריף נחתך בסכין פרווה על צלחת חלבית או על צלחת בשרית, אפילו אם הוא אב"י, לכתחילה אין לאוכלו במין שכנגדו, דבמקום שיש לו היתר באכילה לכל הדעות, בודאי יש לחוש למחמירין בזה (עי' בספר דבר חריף פ"א הערה נ"ט בשם בעלי הוראה שליט"א).